

Slægts – Tidende

for
Trekantområdet

Udgiwet af Trekantområdets Slægtshistoriske Forening

Nr.: 31

September

Sæson 2014/15

Bestyrelse

Formand:

Jesper Ratjen, Majvænget 66, 6000 Kolding
☎ 7551 8063, e-mail: j.ratjen@stofanet.dk

Næstformand, redaktør:

Kai Aurbo, Borggårdsparken 38, 7080 Børkop
☎ 7586 8315, e-mail: kaiaurbo@gmail.com

Kasserer, bladudvalg:

Jonna Qvortrup, Prangervej 82, 7000 Fredericia
☎ 7592 9678, e-mail: jonnaqvortrup@hotmail.com

Sekretær:

Niels Thomsen, Agatvænget 7, 7000 Fredericia
☎ 4045 2673, e-mail: aase.niels.thomsen@gmail.com

Bibliotekar:

Jens Christian Bruun-Toft, Blåkjærvej 16, Erritsø
7000 Fredericia
☎ 7594 0810, e-mail: bruun-toft@mail.dk

Forlystelsesråd:

Hanne Olsen, Vesterdalsvej 6, 7000 Fredericia
☎ 4041 1879, e-mail: hannejonolsen@gmail.com

Suppleant: (Moccamester)

Karen Petersen, Rygårdsvej 4 – 51, 7000 Fredericia
☎ 2323 3550,
e-mail: karen.margrethe.petersen@gmail.com

Suppleant: (ass. Moccamester)

Ikke besat.

Møder afholdes den 2. mandag i månederne september-april og ofte i samarbejde med Lillebælt Folkeuniversitet (FU). De begynder kl. 19.15 og afholdes på LOKALHISTORISK ARKIV, Frederik IIIs Vej 6, Fredericia. Mødelokalet er åbent fra kl. 18.30, således at der er lejlighed til slægtssnak og til at benytte foreningens bibliotek. Møderne indledes med ”medlemmernes 10 minutter”, hvor der kan fortælles om gode oplevelser, givtige kilder, læses op, gives tips osv. Udlån fra foreningens bibliotek sker i forbindelse med møderne og der vil altid være hjælp at hente til tyding af gotisk skrift eller ideer til at komme videre. Kaffe/te ”ad libitum” 5 kr.

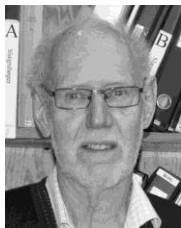
Medlemskab (incl. abonnement på ”Slægts - Tidende” og ”Slægten”) pr. år 190 kr. – par 260 kr. GÆSTER ER VELKOMNE. Gæstebilletter 35 kr. pr. foredrag.

<http://www.trekanten-slaegt.dk>

WEB – master: Kai Aurbo.

Seneste medlemsmøder.

Alle referater fra møderne finder du i sin fulde længde på foreningens hjemmeside:
www.trekanten-slaegt.dk

14. april 2014.

Referat fra Foredraget ” Herrnhutterbyen Christiansfeld” v/ Poul Erik Jespersen.

I samarbejde med Lillebælt Folkeuniversitet.
20 medlemmer deltog.

Af Niels Thomsen, sekretær.

Formanden, Jesper Ratjen, startede med kort at gennemgå det nylig færdigredigerede 40-års jubilæumsprogram, for 2014-2015.

I forlængelse af et tidligere indslag om navere (nov. 2013) viste Jesper 3 vandrebøger. Det er bøger, der tjente som legitimation for rejsende håndværkersvende (navere), og som skulle påtegnes af politimyndigheden i de byer svenden kom igennem. En af bøgerne viste også, at betalte man kontingent til laugene, var man berettiget til en form for understøttelse i tilfælde af arbejdsløshed. Der kan, via DAISY, findes nogle hundrede eksempler på vandrebøger.

Herefter blev ordet givet til aftenens foredragsholder Poul Erik Jespersen (billedet), der er underviser og turistfører omkring Brødreminigheden i Christiansfeld.

Der er flere ligheder mellem Christiansfeld og Fredericia, begge byer er planlagt af de daværende konger med blandt andet lige gader. Begge byer var desuden tilflugtssted for mennesker der, på grund af deres religion, måtte flygte fra deres hjemlande.

Brødreminigheden tog sin begyndelse omkr. 1415. Det år blev den tjekkiske magister og teolog Jan Hus brændt som kætter på bålet. I løbet af de følgende år voksede tilhængerskaren til hans tanker og tro så meget, at den katolske kirke følte sin position som enerådende kirke truet, hvorfor den indledte en regulær krigsførelse mod tilhængerne af Jan Hus' tanker.

Det lykkedes den katolske kirke at nedkæmpe opstanden og splitte hussitterne, En gruppe fik mulighed for at slå sig ned på et område i Sachsen tilhørende grev

Zinzendorf. Her opbyggede de i løbet af få år en by, som de i 1722 gav navnet Herrnhut.

Deres religion påbød dem kærlighed til hinanden og udvikling af et kollektivt samfund, hvor medlemmerne tog sig af hinanden, indrettede skoler for børnene og bo- og arbejdsfællesskaber for de enlige: enker, ugifte søstre og brødre.

Poul Erik Jørgensen gennemgik den komplicerede historie, der i den periode var omkring de danske kongehuse og brødremenighedens bestræbelser på at få et tilholdssted i Danmark.

Det planlægges, med kongens tilladelse, at bygge en by for brødremenigheden. Søgård ved Tinglev eller Tyrstrup er på tale. Begge er lokaliteter beliggende i det daværende hertugdømme Slesvig. Tilladelsen gives endeligt den 13. august 1772 til at købe den gamle kongsgård "Tyrstrupgård", på hvis marker Christiansfeld ligger i dag. Da området dengang var dårligt udviklet, både handels- og håndværksmæssigt, betragtede man det fra regeringens side som en form for egnsudviklingsprojekt. Derfor fritog man brødrene for bl.a. værne- og skattepligt i en periode af 10 år. Desuden fik byen købstadsrettigheder, hvilket betød, at den handelsmæssigt ikke var underlagt Haderslev.

En anden af brødremenighedens byer ligger i Zeist i Holland og denne by ville man gerne kopiere.

De oprindelige tanker omkring byggeriet var, at det skulle være en utopisk by (en cirkelformet by). Den endelige udformning bliver dog mere traditionel, med lige, vinkelrette gader. Det var præsten og forstanderen der endeligt afgjorde byplanen.

Der bliver, udover boliger for de enkelte familier, bygget kirke, præstebolig, handelshus, hotel, forstanderbolig, søsterhus (for ugifte kvinder) og brødrehus (for ugifte mænd). Der var drenge- og pigeskoler, hvortil der også kom elever udefra, som en slags kostskole.

Lindegade, med Lindetræer, ligger som en øst-vestlig akse. Søsterhuset ligger nord for denne akse.

Mandshuset ligger syd for akse. De gejstlige bygninger ligger nærmest centrum, de verdslige mere i yderområderne.

Grundstenen til det første hus nedlægges 1. april 1773.

Der er fortrinsvis benyttet gule mursten, enkelte steder f. eks. til sokler og vestvendte mure ses også røde mursten, der skulle være mere modstandsdygtige. Stilen var præget af rokoko hen mod klassicistisk stil. Byggeriet var gedigent udført af brødrenes egne håndværkere, der udførte et meget solidt håndværk, noget de blev kendt for over hele landet. Arbejdstid og -timer var lagt i faste rammer.

Deres kirkegård, der kaldes "Gudsager", er særpræget. Gravstene må aldrig fjernes, og der er for tiden 2030 gravstene. Langs alléen op til kirkegården står 250 år gamle lindetræer.

Nogle af de første indbyggere var indvandrere fra byen Zeist i Holland.

Kvinder og mænd fik deres uddannelse indenfor menigheden.

Håndværkere kunne, hvis de ikke havde styr på økonomien, blive sat under administration indtil økonomien var rettet op. Lykkedes dette ikke, kunne de blive frataget retten til at fortsætte som selvstændig.

Der er i dag to håndværk tilbage af dem som brødremenigheden startede op. Det er en ovnsætter (kakkelovne) og to honningkagebagerier.

Søster- og brødrehusene havde deres egen selvstændige økonomi og blev ledet af en person af eget køn.

I kirken var der også en kvinde- og en mandsside.

Hver person i menigheden nedskriver igennem hele livet sin levnedsskildring.

Fødsler føres ikke i folkekirkens kirkebøger, men i brødremenighedens egen fødselsregistrering.

Man kunne anmode om at blive gift. Det kunne foregå ved at der fra mandshuset blev sendt en depeche over til søsterhuset. Hvis Herren ikke havde andre tanker om de omhandlede personers fremtid, kunne de blive gift.

Driften af hotel og handelshus blev ikke foretaget af søstre og brødre men af folk udefra.

Brødremenigheden er godkendt som en fraktion under folkekirken. Den har 150 medlemmer i Christiansfeld. I resten af landet samt i Norge og Sverige er der yderligere 200 medlemmer.

Efter at vi havde mistet Sønderjylland i 1864 mistede Christiansfeld noget af sin betydning da den nye grænse afskar oplandet mod nord.

Menighedens hjemmeside er www.brødremenigheden.dk.

Oplysninger om hvad der står i ovenfor omtalte levnedsskildringer, kan fås ved henvendelse til ældsterådets forstander Käte Thomsen.

Vores foredragsholder, Poul Erik Jespersen, fik stillet 2 spørgsmål, som han ikke umiddelbart kunne svare på, men nu har bedt Käte Thomsen om svar på:

1) Findes der, i Brødremenighedens arkiver, registrering over hvilke elever, der har gået på Brødremenighedens skoler (kostskoler) tilbage fra starten, og i givet fald, er der adgang til disse lister?

Svar: *Der findes i Sønderjyske Årbøger 1. halvbind 1944 (udgivet af Historisk samfund) en elevfortegnelse fra Christiansfelds Kostskoler 1775-1891. Derudover*

er der skrevet om kostskolerne i Sønderjyske Årbøger 1943. Der findes naturligvis også bøger med elevfortegnelse i arkivet, men det er lidt vanskeligt med adgangen til dem. (Årbøgerne kan skaffes gennem Folkebiblioteket)

2) Indtil det civile fødselsregister blev indført i Sønderjylland i 1874, registrerede Brødremenigheden vel selv de børn, der blev født i menigheden. De var vel ikke registreret på anden vis?

Svar: "Brødremenigheden fører egne kirkebøger"

Kopi af Brødremenighedens kirkebog 1773-1895.

Kopi af mikrofilm af Brødremenighedens levnedsløb 1773-1900.

Kopi af folketællinger 1803-1835-1840-1845 og Christiansfeld Flække 1900

– og meget mere kan ses på:

Christiansfeld Lokalhitoriske Arkiv, Nørregade 1, 6070 Christiansfeld.

Åbningstid: Fredag 14.00-16.00.

www.christiansfeldarkiv.dk - Email: arkivet-christiansfeld@christiansfeld.tv

Fra medlemskredsen.

”På kryds og tværs af anelisten”

Af medlem Kjeld Buhl.

Det hele begyndte med min farfars skudsmålsbog. En aften hvor vi sad og bladrede i denne, spurgte jeg min kone Ruth, om hun ikke, medens vi befandt os i Nordjylland, skulle kigge lidt på min familie. Det syntes jeg var en god ide. På det tidspunkt havde Ruth vel slægtsforsket i mere end 10 år.

Min farfar Jens Jensen's skudsmålsbog følger ham – stort set – fra 1869, hvor han som 14 årig kommer ud at tjene og indtil han i 1896, som 41 årig, bliver gift med min farmor i Volstrup i Nordjylland.

Vi bemærkede specielt, at han i oktober 1892 afgang til Proisen, men kommer tilbage allerede i april 1893, så det var nok ikke lykken.

Nu var det sådan, at vi stort set ikke havde samkvem med min faders familie, hvilket gav nogle misforståelser om min slægt, straks Ruth startede på at forske heri.

Men med til billedet hører også, at min farmor var en livlig dame. Hun havde børn med 5 forskellige mænd, men det vidste vi dog ikke noget om på det tidlige stadie, men det var med til at skabe en vis forvirring. Hun var kun gift med 2 af dem. Jeg kendte navnene på 2 af min faders søskende troede jeg.

I vores søgen efter dem, kom Ruth og jeg bl.a. til Lokalarkivet i Sæby, hvor der var en meget hjælpsom person ved navn Clausager, så da arkivet lukkede, kunne vi køre direkte ud til min 80 årige kusine Lydia, som altså ikke var min faders søster, men min kusine.

Min faders helsøster fødte hende, da hun var 16 år og hun blev opdraget hos min farfar og farmor sammen med min fader. Heraf sikkert forvirringen i familieforholdene.

Jens Jensen, min farfar, kom vidt omkring som møllersvend, og som sagt også til Proisen. Min farmors familie ses i Torslev sogn (ved Sæby) i 1860, og hele familien befinder sig i Rødding sogn, Viborg amt, i 1862, hvorfra de returnerer til Volstrup sogn ved Sæby i 1875.

Min fader forsøgte i 1920 at komme til USA, ved at lade sig mønstre som sømand, men han kom kun til England og retur. Jeg selv blev sømand, og min søn, der er marinebiolog, rejste meget som studerende, og igen som ansat i Udenrigsministeriet. Spørgsmålet er om der er et arveligt ”gen”, der giver en udlængsel i kroppen?

Min moders familie er mere interessant, fordi der er flere tilgængelige arkivalier. Ruth var kommet langt tilbage med denne familie og på et tidspunkt oppe på arkivet i Hjørring, var Ruth ved at læse noget materiale på gotisk skrift, som jeg ikke var glad for på dette tidspunkt. Jeg kedede mig lidt og gik ud i læsesalen og tog på ”må og få” en bog ned fra reolen. Det var Vendsyssel årbog 1990. Jeg slog helt tilfældig op på side 40 og fandt her mine aner i omtale af et tredobbelt bryllup på herregården Odden.

Niels Jensen Birch forpagter på Odden er min tip-6-oldefader og hans datter Ide min tip-5-oldemoder.

Vendsyssels årbog 1990 fortæller om det tredobbelte bryllup, at biskop Bircherod viede Niels Jensen Birchs enke, Magdalene Albreksdatter Fog til borgmester Merker i Skagen og datteren Ide, som var enke fra Dybvadgård, blev viet til biskoppens tidligere ammannuencis Niels Mikkelsen Hiermand, der overtog forpagtningen af Dybvadgård. En anden datter, Vibeke, blev viet til den nye forpagter på Odden Bønsdorph.

Dette skete dog ikke på Odden, men i kirken, idet man havde glemt at få kongebrev, altså tilladelse til dette. Vi ser her noget der ligner det vi kender fra præsterne og fæstebønderne, nemlig at den nye forpagter overtager enken/en datter for at få gården/embedet.

Det er ikke lykkedes at finde noget om Niels Jensen Birch, Magdalene Albreksdatter Fog eller Niels Mikkelsen Hiermand, men sidstnævnte stammer sikker fra Randers, idet der her er flere Hiermand, end der er byleder, nemlig Niels Nielssøn Hiermand i 1620 og 1621 samt 2 der løser borgerskab i 1652 og 1654. Samtidigt ses flere Hiermand i Norge og disse stammer fra Randers.

Vi ved dog, at min ane har gået på Aalborg Katedralskole og herfra blev immatrikuleret (*indskrevet i universitetets fortegnelse over studerende, Red.*) på København Universitet.

Før dette bryllup var Niels Jensen Birch forstås dog (selvfølgelig) død. Hans skifte omfatter 69 foliesider og indeholdt bl.a. sølv, tin, kobber og messing.

En datter af Hiermand og Ide, Gjertrud, blev gift i Skagen i 1732 med Jens Christensen fra Albæk i Dronninglund herred, og mere ved jeg faktisk ikke om ham.

Et lidt mærkeligt bryllup, hvor ingen familie var repræsenteret. Dette skyldtes sandsynligvis, at Gjertrud allerede 2 måneder senere fødte en dreng.

En slægtsbog fra Nordjylland "glemte" denne dreng eller havde ikke fundet ham. Det gjorde jeg opmærksom på overfor forfatteren, der tog det meget ilde op.

Jeg har ind imellem søgt på internettet på "ikke sen-navne". Ved at søge på Hiermand kom jeg i forbindelse med slægtsforskere i Norge og Sverige, samt fandt i Aalborg Stifts ægteskabsbevillinger, at vores Gjertrud 4 år tidligere var blevet gravid. Desværre er der ingen kirkebog, så jeg ved ikke om der er noget barn, men et brev fra Fru Birch (hendes moder) skal jeg se ved lejlighed.

Et barn af Jens Christensen og Gjertrud var Barbara, der blev gift med Andreas Bruun, som gav mig mange problemer. Han kommer ud af den blå luft. Det viste sig senere, at de var blevet gift i Vor Frue kirke i København. Men hvad lavede en lille pige fra Vendsyssel i København?

Jeg fandt dem i copulationsregistret for København, der i øvrigt findes i kopi på Landsarkivet i Odense. Der står at Andreas Bruun er tienende, så jeg får ikke noget at vide om hvad han laver. At han skrev sig som tienende skyldes sikkert, at så var copulationen gratis.

Her skal indskydes, at Nygaards sedler på Rigsarkivet også er et værdifuldt sted at søge, såfremt navnet ikke er et sen-navn.

"Nygårds sedler" er indscannet og ses på www.ddd.dda.dk

Han var bemærkelsesværdigt allerede ved sit fæstebrev, hvori han og hans børn til evig tid var fritaget for hoveri. I hans skifte efterlader han sig en jacket og et sølv lommeur.

Jeg fandt en Andreas Bruun født i Odense i 1722, som søn af Ritmester Braun og Birgitte Ticsdatter. Men der er langt fra Odense til Vendsyssel.

Det der holdt mig i gang med denne Andreas Bruun var, at han fik 3 børn, som fik navnene Jørgen, Andreas og Birgitte. Ritmesteren hed Georg (Jørgen) Andreas og hans kone Birgitte.

Jeg viste kopi af kirkebogen til Anton Blaabjerg, og han mente, at Ticsdatter skulle være Thiisdatter eller helt korrekt Mathiasdatter og som det fremgår, var navnet Steenberg tilføjet i kirkebogen. Han foreslog, at jeg skulle læse de to bøger om præsteslægterne Steenberg fra Himmerland og Fyen.

Jeg hjemlånte først Steenbergbogen om slægten fra Fyn, og heri var Ritmesteren og hans kone omtalt, men det beviste jo ingenting.

Ruth læste bogen over min skulder, og pegede meget hurtigt på en person, og sagde ”det er min ane”. Det viste sig, at Ruth nedstammer fra en præstesøn fra Viby på Fyn og jeg nedstammede fra præstedatteren, og de var søskende. Men det skulle ikke gå så nemt med beviserne.

Jeg måtte nu forske lidt den anden vej, nemlig starte med ritmesteren og hans kone, undersøge hvor han kom fra, hvor han boede, hvem var hans børn og hvor var de født, herunder også hvor han var blevet gift med præstedatteren.

Denne undersøgelse resulterede i, at ritmesteren blev pensioneret i 1722, hvor han købte 6-7 gårde og nogle huse i Ø. Hornum af kongen.

Indtil nu var intet bevist, men den 22. december 1786 døde datteren Gjertrud Agnete i Nørho i Thy. I første omgang fandt man ingen arvinger, og derfor efterlyste man arvingerne i Jydske Efterretninger, det der senere blev til Nordjydske Stiftstidende. Det skete den 27. marts 1787.

På det efterfølgende skifteretsmøde mødte Andreas Bruun op på egne og søsteren Else's vegne, og dermed var det bevist, at ritmesteren og Birgitte var forældre til fæstebonden i Sindal.

Ritmester Braun deltog i belejringen af Wismar i 1715, og præsten i Ørum er jeg gode venner med, for han nøjedes f.eks. ikke bare med at skrive, ”*begravede han Peder Pedersens hustru*”. Nej han skrev således:

Ørum Kirkebog 1802.

Elisabeth Bruun, hvis fader var Hr. Ritmester Jørgen Bruun og moderen Birgitte Steenberg. Hun var født i København den 4. januar 1714 og derud i døbt Helliggeistes Kirke.

Fra Wismars belejring var hun som barn i felttoget og i sine ældre år har hun tjent adskillige steder i landet og til sidst salig Hr. Byfoged Meldahl i Sæby i 16 år. Efter den tid ved Hr. Geates i 10 år, sit ophold på Nørre Ravnstrup hos Hr. Peder Rold, hvor hun efter ommeldte 2 dages sinds svaghed døde den 14. januar 1802, gl. 88 år, og 10 dage.

Else's begravelse i Ørum fortæller lidt om datidens Danmark, nærmere betegnet Den Danske Hær. Men hvorfor blev det netop i Ø. Hornum sydvest for Ålborg, at ritmesteren købte gårdene. Hans kone var jo en Steenberg, og i Ø. Hornum hed præsten Niels Nielsen Steenberg, og der havde været Steenberg'er i præsteembeder i nabosognene, så måske havde det en sammenhæng.

Jeg har ikke fundet hvor ritmesteren og Birgitte blev viet, men det kunne være i dette område, hvor der fra tid til anden var stationeret mange soldater.

I Sønderholm, en nabokommune, havde præsten Niels Eskesen lovet at gifte sig med formandens enke for at få embedet/kaldet. Det gjorde han ikke. Da han havde fået embedet giftede han sig med Berithe (Birgitte) Nielsdatter (som formentlig var en Steenberg). Hun var pige hos Fru Kaas på Vorgård. Deres søn var ovennævnte Niels Nielsen Steenberg. Om de to Steenberg slægter er i familie med hinanden, er

ikke bevist, men de har altså været aktive i samme område. At han ikke giftede sig med præsteenken, kom der en lang strid ud af mellem herremanden Jørgen Marsvin til Restrup, som også klagede til kongen. Jørgen Marsvin nægtede at bruge kirken i Ø. Hornum, men betalte andre præster til at forrette gudstjeneste privat for ham og hans familie m.m. på Restrup.

Om ritmesterens fødsel og opvækst vides intet, men Hirsch fortæller følgende om hans søn Ernst:

Ernst Emanuel Braun, Kornet i Liv. Rgmt Dragoner (findes ikke i Ehlers), hans hustru Mette Marie Angel, skriver i 1752, at Manden er gaaet i Kejserlig tjeneste hos Prinsen af Birchenfeld i 1745, og at hun ikke har hørt fra ham senere. Hun faar i 1752 skilsmissebevilling (Suppl. Den Danske Kancelli 1752). Rigsarkivet København.

"Hirsch" = J.C.W. Hirsch & K. Hirsch: "Fortegnelse over danske og norske officerer m.fl. 1648-1814". 12 håndskrevne foliobind på Det Kgl. Bibliotek. Står på mikrofiche-kort på alle landsarkiverne.

Som en sjov ting (for os) ses, at ritmesterens søn Ernst, der også var i hæren, forlod sin kone og rejste til udlandet. Hun fik skilsmisse efter at hun ikke havde hørt fra ham i flere år.

Ritmesteren havde gjort tjeneste i bl.a. Italien og Ungarn, og har formentligt fortalt sine børn om denne tid, så det er vel nærliggende at tro, at den unge officer ville herved for at søge eventyret.

Den efterladte kone syntes ikke, at det var så sjovt, så hun sender et bønsskrift (en supplik) til Kongen om skilsmisse. Det refereres således i supplikprotokollen:

Mette Maria Braun viede Angel af Onsted (el. Ovsted) omdrager (oplyser), at hendes mand Braun har efter erholdet afsked fra Grev Ahlefeldts regiment i aaret 1745 engageret sig ved den Kejserlige Arme under Prinsen af Birkenfeld i Italien efter hvilken tid hun hverken ved brev eller bud har hørt det mindste fra ham og som hun med en ved samavlet søn ey således stedse kan hendsidde, så beder hun om "Beneficium Paupertatis" (begunstigelse på grund af armod) til skilsmisshedoms erhvervelse. (Sønnen er identisk med Georgius Andreas Braun # 5807).

Kilde: Danske Kancelli. Suppliquer Anno 1752, Sidste halve Aar – 5F – nr. 909. Rigsarkivet.

Supplikker: Hvem som helst kunne indsende bønsskrivelser (supplikker) til Kongen. Danske Kancellis supplikprotokoller 1699-1799 (med navneregister) indeholder referat af bønsskrivelsen. En fantastisk kilde! Søg via Daisy.

Det er derfor ikke så mærkeligt at man i Ungarn finder navneligheder, nemlig: Ernst efterlod sig et barn i Danmark, Georgius Andreas Bruun, som senere blev skoleholder i Læborg. Det er ham, som malede loftet i Skodborg kirke i 1792.

Et af hans børn, Mette Marie, blev idømt tugthus for tyveri og hendes gamle fader blev indblandet heri. Ritmesteren må betegnes som en af den tids knaber (i dag ville man vel kalde ham en opkomling). Dvs. hans døtre var for fine til at gifte sig med bønderne og ikke gode nok til at blive gift med en adelsmand, og derfor blev de aldrig gift.

Københavns Universitets Matrikel omtaler en Andreas Bruun fra Viborg som fra privatundervisning, blev immatrikuleret i 1743. Jeg ved, at han i Ø. Hornum fik privatundervisning sammen med en broder, så helt utænkeligt er det ikke, at det er min Andreas Bruun, som hoppede fra studiet.

Fra min moders familie, der i de første generationer næsten alle var bønder i Sindal, er der næsten ikke den af de gamle gårde i Sindal, hvor jeg ikke har haft familie.

Min oldefader Christen Christensen fra Flade sogn gav nogle problemer som gjorde, at jeg modbeviste det Ruth havde sagt, nemlig, at det der stod i kirkebogen var rigtigt.

Min oldefader hed i første omgang Christen Jensen og det var ved at blive interessant, idet han blev straffet for tyveri og idømt fængsel på vand og brød. Men ak, det var en forkert person. Degnen havde skrevet Chresten Jensen i kirkebogen, men præsten bekræftede senere overfor politimesteren i Frederikshavn at navnet var Christen Christensen.

Min morfaders broder Jens Peter Nielsen havde problemer med sin fader, min oldefader Anders Christian Nielsen, også kaldet Anders Togholt. Han måtte ikke få den pige han gerne ville giftes med, nemlig Lovise Ottine Florine Pedersen, selvom min morfar blev gift med en søster til Lovise.

Men selvom de ikke blev gift, levede de dog sammen og fik tre børn, bl.a. Marie Pedersen. Bemærk, at børnene fik moderens efternavn.

Jens Peter og Lovise blev enige om at emigrere til USA, og han rejste først alene derover. Inden Lovise og de 3 børn kom over til USA, havde Jens Peter fundet en anden kone, og giftet sig med hende. Marie Pedersen giftede sig med Arthur Alonzo Bullock. De fik en datter Viola Marie Bullock, der giftede sig med en Larsen. Man var nok mere eller mindre samlet i kolonier, og her var det i Minnesota. *Måske er jeg langt ude i familie med skuespilleren Sandra Bullock?*

Min tipoldefader Peder Christian Pedersen på mors side var indkaldt som soldat i flere omgange.

I 1812 blev han udskrevet til tjeneste og i 1813 gik han med sit regiment til Holsten og var med i slaget ved Sehested den 7. december.

I 1814 fik regimentet marchordre til Frankrig og kom til Rhinen, hvor de fik kontraordre på grund af Napoleons fald, og han vendte hjem til Danmark og blev hjemsendt.

I 1815 genindkaldt og måtte gå med regimentet til Hamborg, hvor de lå i lang tid, indtil de fik ordre til at marchere nordpå igen.

I 1816 og 1817 var han genindkaldt til mønstring i København og gjorde da tjeneste som underkorporal. Vi skal huske på at alle de ture han var med på foregik til fods.

Som sagt er det på kryds og tværs af aneavlen, så nu vil jeg krydse lidt over på min faders side igen. Min tip-3-oldefader Peder Simonsen fra Iller i Grønbæk sogn ved Silkeborg var en rig mand efter datidens forhold. Han handlede og fremstillede træsko og meget andet, således at enken højgravid hurtigt fandt en ny mand. Hun var jo attraktiv hvad angår formue.

Ruth's slægt stammer tilbage til ca.1700-tallet stort set alle her fra trekantområdet med enkelte afstikkere. Det er Ruth, der er en Buhl.

Vi tog dette familienavn, fordi vores datter var træt af at hedde Susanne Jensen - nr. 3 i skolen.

Efter at vi gik på efterløn og flyttede til Fredericia har og er vores store hobby slægtsforskning, og Ruth har let adgang til lokale arkiver.

En gren af hendes slægt var bønder fra Smidstrup- området. Engang fandt vi, at en gårdmand Laurids Buch fra Haastrup var blevet gift med en Marie Nielsdatter. Vi fandt frem til at hun burde komme fra Stouby sogn. Men da vi søgte her fandt vi, at Marie Nielsdatter Roden var blevet gift med Laurids Madsen Sønder Omme. Det var selvfølgelig Laurids Madsen Buch.

Der gik et stykke tid inden vi fandt ud af, at Sønder Omme var Haastrup Sønden Omme. Altså Syd for Vejle Fjord.

Marie Nielsdatter Roden's moder var datter af borgmester Ernst von Baden i Horsens, hvis moder igen var en Svane eller Riber og hermed i slægt med den store slægt, der omfatter Svanning – Svane – Riber – Neb – Staby – Stage – Klyne - og Vedel fra Ribe.

Der var en overgang så meget litteratur om disse slægter, at Ruth ikke rigtig følte noget for dem. Slægtsforskningen var blevet for let.

En anden af Ruth's aner hed Vogn Pedersen fra Brørupgaard i Brørup. Der blev gjort arrest i et spand heste og vogn tilhørende ham, fordi han skyldte kongen for et fæste i Dons.

Retssagen i 1662 viste, at Vogn Pedersen havde en broder med samme navn. Denne broder havde en Krongaard i Dons i fæste, men var rømt fra denne og taget ud at sejle.

Det var altså forkert, at beslaglægge broderens heste og vogn. Vogn Pedersen Brørupgaard beviste dette, ved at føre vidner på, at han havde købt hestene i Aalborg den 8.dec. 1661.

Brødrene var sikkert kommet herved fra Nordjylland på grund af de mange gårde, der var lagt øde på grund af krigen.

Det viste sig, at de to brødre var født i Jetsmark i Nordjylland og nedstammede fra Kjærulf familien og Vognsen fra Hørbylund og Hæstrupgaard, og videre helt

tilbage til Gorm den Gamle. Oplysningerne om det sidste er baseret på Adels årbøger og Nachkommen Gorm des Altes af O. Brenner.

Jeg har spurgt Anton Blaabjerg, om man kunne tro på sidstnævnte bog og svaret var, at hvis der var væsentlige fejl i en sådan publikation, ville den møde stærk kritik og det havde ikke været tilfældet.

Stamtavler i Adelsårbøgerne bliver fra tid til anden rettet af historikere og forskere, og O. Brenner bruger da også ord som ”sandsynligvis søn/datter af” og ”muligvis søn/datter af”, så efter Vognsen skal vi tage oplysningerne med et par skovfulde salt.

Ruth kan på ovennævnte måde føre sine aner tilbage til Gorm den gamle af 7 forskellige slægtslinier, bl.a. via Buch-slægten i Skanderup.

I vores søgning efter Ruths aner kørte vi engang i området omkring Jordrup. Vi kunne ikke finde en gaard. Vi så en mand i skovkanten, og vurderede at han var en eneboer, for han havde et lille skur, som med lidt god vilje kunne kaldes en hytte.

I håb om, at han kunne fortælle os noget om den gaard vi søgte, stoppede vi og spurgte. Det viste sig, at gaarden var brændt og ikke genopbygget, så det var ikke sært, at vi ikke kunne finde den. Manden ejede skoven, men boede i lejlighed i Kolding. Han trivedes ikke rigtig i Kolding, og derfor tilbragte han det meste af sin tid i skoven, hvor hans skjul blev brugt til at lave kaffe/mad i.

Han fortalte, at hvis Ruth ville vide noget om slægtsforhold og om området, så skulle hun kontakte Schelde på Nørupgård. Det gjorde vi så, men Ruth var nær aldrig blevet lukket ind, idet Fru Schelde i første omgang troede, at vi var fra Jehovas Vidner.

Det viste sig, at Ruth var i familie med Schelde og det resulterede i, at Ruth hjalp med at skrive bogen ”Slægten på Nørupgård gennem 200 år”.

En metode Ruth med fordel har anvendt er, at gå rundt på Landsarkivet i Viborg og se, hvilke bøger de andre gæster har på bordet. På den måde har hun stødt på andre slægtsforskere, der forsker i det samme som hun og har kunnet udveksle oplysninger.

En publikation der hed ”Hvem forsker Hvad” (*Udkom 1968-2010. Erstattet af Dis-Danmarks ”Aneefterlysning”*) har vi i flere år anvendt til efterlysninger, uden at det har givet resultat hvad angår persondata.

Derimod fik Ruth til sin fødselsdag i 1990 tilsendt en bog ”Lejrskov præstegårds brand” fra en helt fremmed slægtsforsker i København, som gave.

Hvad har vi så lært af vores slægtsforskning?

Vi har lært, at slægtsforskere – på nær nogle få undtagelser – er flinke og hjælpsomme mennesker, som gerne deler oplysninger med andre slægtsforskere, og som det er rart og hyggeligt at være sammen med.

Vandrende håndværkssvende – bl.a. de tyske **FREMDE**

(fortsat fra Slægts-Tidende Nr.30, April Sæson 2013/14)

Af Jesper Ratjen, formand TSF

(Foto: Hans Østergaard, Melfar-Posten 18.dec.2007)

Disse to gutter med den særprægede påklædning blev i december 2007 mødt på gaden i Middelfart. Med påklædningen ønsker de at signalere, at de er faguddannede håndværkssvende på vandring for at arbejde, bidrage med deres kunnen og at lære nyt.

Håndværkssvende fortsatte at vandre, – også efter lavenes nedlæggelse

Lavene (zünften) mistede, som følge af næringsfrihedslovgivning overalt i Europa efter midten af 1800-tallet, deres enerådighed til styring af håndværkeruddannelsen og "vandrepilgten" måtte bortfalde, men de nyuddannede, ugifte svendes

eventyrlyst og ønske om at lære nyt om både fremmede folk og steder og deres håndværksmetoder, bestod.

Vandretid: 3 år + 1 dag

I tiden »på valsen«, som sædvanligvis skal vare 3 år + 1 dag (den ene dag er vist til at tilbagelægge de sidste 50 km til hjemmet ved vandretidens afslutning), er man "fremmedskrevet" fra sit hjemsted – og derfor skal holde sig udenfor en "Bannkreis" på 50-60 km. Efter endt vandretid kan svenden lade sig "hjemskrive" (Sich einheimisch melden).

Klædedragten »Kluft« signalerer varetagelse af "håndværksære"

Med lavenes opløsning var også lavsmestrenes forpligtelser overfor vandrende håndværkssvende slut, så disse sidste var henvist til at føre sig frem for arbejdsgivere på egen hånd. Det var derfor vigtigt at fremstå som varetager af sit fags »håndværksære«: Pålidelig, troværdig og ærlig, samt flittig og omhyggelig med sit håndværks udførelse.

Med en særegen, "standardiseret" påklædning kunne de skille sig ud fra omstrebende løsgængere og blive kendt for hævdelser af en gensidig forpligtelse indenfor gruppen; f.eks. at ingen fra gruppen rejste fra gæld.

»Kluft« er den zünftige beklædning for en vandrende håndværker

Hvordan og hvornår tømrenes traditionelle arbejdsbeklædning blev valgt som forbillede, har jeg ikke fået afklaret, men den såkaldte »Kluft« har en regelbundet udformning, som det kan være morsomt at kende:

Mørk jakke ("Joppe") med 6 perlemorsknapper (for 6-dages arbejdsuge) og på hvert ærme 3 knapper (for 3 læreår og 3 vandreår).

Vest og bukser med vide ben i farve efter fag:

Sort: Træ-fag

Lys (dvs. hvid eller brun): Sten-fag

Blå: Metal-fag

I vesten 8 perlemorsknapper (for 8 timers arbejdsdag)

Jakke, bukser og vest ofte af manchester (ribbevævet stof).

Skjorte ("Staude"): Hvid bomuldsskjorte med lav stående krave.

Sko eller støvler: oftest sorte – ellers mørke.

Hat: Blød hat med bred skygge ("Slaphut"); eller: Høj hat ("Zylinder"); – eller: Bowler ("Melone")

– og en nok så vigtig detalje:

"Slips": "Ehrbarkeit" (Zunftschlips) Et slipselignende bånd (som ikke er bundet om halsen, men fæstet ved skjortens halslinning) bæres som tegn på anstændighed, agtværdighed, retskaffenhed.

Ehrbarkeitsens farve viser hvilket vandreselskab, man tilhører:

Sort: »Rechtsschaffenden Fremden«

Blå: »Rolandsbrüder«

Rød: »Fremder Freiheitsschacht«

Grå: »Freie Begegnungsschacht«

Alle med en gylden nål med deres håndværkssvåben.

I hånden: En natursnoet stok ("Stenz").

Over skulderen: En "Charlottenburger" eller "Berliner", som er en aflang bylt af et kvadratisk stykke stof 80x80 cm med påtrykt motiv, viklet omkring skiftetøj og arbejdstøj.

Vandreselskaber

De europæiske lavs tidligere organisering af vandrende håndværkere blev efterhånden afløst af nyoprettede "vandreselskaber". Ligesom "züftigkeit" især havde været dyrket og håndhævet i det tyske område, fik de nye organiseringer også deres udspring i de tysktalende stater. I vore dage, måske især i Tyskland(?), gælder det stadig, at hvis man vil være fuldgældigt medlem af det lokale, sociale håndværkerfællesskab (i Skandinavien: »Naver-huler«), skal man have været på valsen i tre år

»Rechtsschaffenden Fremden« er de ældste, idet de er overlevet fra lavstiden og dermed kan der ikke sættes noget stiftelsesår på dem. Det er 2 forskellige vandreselskaber som samarbejder f.eks. om herberger, men har bevaret deres særpræg hver især.

- Murere og stenhuggere (stenhuggere, murere, smede, stukkatører, låsesmede, mekanikere, blikkenslagere, ovnbyggere, anlægsgartnere, brolæggere, malere etc.)
- Tømrere og skiferdækkere (tømrere, snedkere, tagdækkere, bødkere, træskærere etc.).

De er fælles om at bære en *sort Ehrbarkeit*, men kluftens farve og deres gyldne håndværksnål viser, hvilket fag de hører til. Kun mænd kan optages. De »Rechtsschaffenden« fastholder de gamle zünfzige lavsskikke med hemmelige ritualer og zünfzige sprogbrug, bl.a. for at sætte sig op imod tidsåndens overfladiskhed. De har mange herberger i Tyskland og det øvrige Europa samt i Afrika, USA, Canada og Australien

Det skønnes (2012) at der er 150-170 »Rechtsschaffenden« på vandring ud af i alt 600-800.

Den dyrkelse af de gamle skikke som de »Rechtsschaffenden« fastholder, medførte hurtigt en del utilfredshed og førte til, at der i tiden efter 1890 opstod nye vandreselskaber:

»Rolandsbrüder« har navn efter den Roland-figur (ridder med sværd og våbenskjold), som er opstillet på torvet i Bremen og symboliserer borgerlig ret og frihed. Omkring 1880 sluttede et antal murersvende fra Bremen sig sammen om dette navn og anlagde ved sammenkomster en *blå Ehrbarkeit*, men først i 1891 stiftedes vandreselskabet i Nürnberg af 25 forsamlede Rolandsbrüder. Alle mandlige bygningshåndværkere under 27 år kan optages.

»Fremder Freiheitsschacht« blev grundlagt 1910 i Bern af en murer fra Heidelberg og 22 andre bygningshåndværkere under den franske revolutions motto: "Frihed, lighed og broderskab". De anlagde en *rød Ehrbarkeit*; – nok fordi medlemskab af det tyske kommunistparti i begyndelsen også var et krav, som dog senere blev frafaldet. De har herberger i både Europa og oversøisk.

»Freier Vogtländer Deutschlands« er ligeledes stiftet 1910 og optager ugifte, ustraffede mandlige bygningshåndværkere under 30 år. De skal være medlem af en relevant fagforening og må ikke deltage i politiske demonstrationer. I vandretiden på 2 år og 1 dag skal de være i arbejde i mindst 3/4 af vandretiden og i denne tid må de ikke være i besiddelse af en mobiltelefon ligesom benyttelse af internettet er uønsket (hvordan man i 2003 og 2011, som kilderne er fra, så skaffer sig arbejde, er ikke forklaret). De bærer ingen Ehrbarkeit, men en *gylden nål med bogstaverne FVD* på skjorten.

»Freie Begegnungsschacht« er opstået så sent som i 1986 og har ligeberettigelse som grundtanke. De optager både mænd og kvinder og også ikke-bygningshåndværkere. De bærer kluft og har anlagt en *grå Ehrbarkeit* og benævnes derfor også "Elefante".

Alle de nævnte vandreselskaber er medlemmer af paraplyorganisationen C.C.E.G. (»Confederation Compagnonnages Européens - Europäische Gesellenzünfte«) - stiftet 1968 i Paris.

Endelig er der

»Freireisende Wandergesellen«, hvor både mænd og kvinder fra alle håndværksfag kan deltage. Det er ikke nogen organiseret gruppe. De bærer kluft, men ingen Ehrbarkeit eller håndværksnål, men de går som kendetegn med nedslået krave på skjorten. Vandretiden er 2 eller 3 år + 1 dag.

De skønnes at udgøre den største del af 700-800 vandrende håndværkere

Tilbage til de 2 vi mødte i Middelfart

De bar begge sort Ehrbarkeit, så de tilhører begge »Rechtsschaffenden Fremden«, men hver sin afdeling: I den lyse Kluft, en med sten-fag: i den sorte Kluft, en med træ-fag.

Artiklen i Melfar-Posten 18.dec.2007:

[<http://www.melfarposten.dk/article/908055:Melfar-Posten--Tyske-navere-paa-gennemrejse>] fortæller da også, at det er en murer fra Schwarzwald, som har rejst i godt tre år og de sidste tre måneder har arbejdet i Ribe hos forskellige håndværksmestre og privat. Der har han bl.a. lært at mure bindingsværk op og lært at rundmure. Den høje i sort er tømrer og har arbejdet 7 måneder i Danmark, sidst i Århus.

Medlemstilbud

Syrefri æsker (Rigsarkivets model) og kuverter til sikker opbevaring af originaldokumenter og – fotos er hjemtaget og sælges til medlemmer til konkurrencedygtige priser

Arkivæske – folio, 1 stk. á 16 kr.

Arkivæske – A4, 1 stk. á 14 kr. (Udsolgt)

Kuverter – A4, 5 stk. á 12 kr.

Kuverter – A5, 5 stk. á 8 kr.

Bestilles hos formanden og udleveres straks efter betaling hos kassereren.

Redaktøren vil fortsat meget gerne modtage indlæg til bladet fra medlemmerne!

Forkortelser fra kirkebøgerne.

b. B.

b. B. = bar Barnet

E D K

E D K = En Datter Kaldet

E S K

E S K = En Søn Kaldet

Fad.

Fad. = Faddere

Gmd.

Gmd. = Gårdmand

h C H

h C H = holdt Christen Huen (huemor)

Hmd.

Hmd. = Husmand

Hst.

Hst. = Hustriu

ibid

ibid = ibidem "sammesteds"

Inds.

Inds. = Indsidder

introdu.

introdu. = introduceret

Madme.

Madme. = Madame

navnl.

navnl. = navling, "ved navn"

port.

port. = portavit, "bar" (ved dåb)

Susc.

Susc. = Susceptrix, gudmoder

Test.

Test. = testes, dvs. vidner. Fx. ved dåb

Vacc.

Vacc. = vaccineret, vaccination

Ætat.

Ætat = ætatis suæ, "i sin alders"

Kilde: Statens Arkiver

